

Any XIII Múm. 482
ARTA 31 de Desembre de 1929

DEU I PATRIA

PREUS
Artá i comarca, un any 4 ptes.
A fora id. 6 »
Extranger id. 10 »

EN EL VII CENTENARI DE LA CONQUISTA DE MALLORCA

Mallorca, l'illa lluminosa, safir encastat sobre el front bellugadís de la mar mediterrània, gemia subjugada al poder dels sarrains i tot just ara fa set sigles que un gran Rei vingué a deslliurar-la com a una bella captiva de qui s'era enamorat. El Rei En Jaume en fou seduit per la descripció incitant, viva i càlida que de Mallorca li feu Pere Martell, còmit de galeres i que sabia tant de mar. Mallorca, li digué, és una terra de paradís, sorgida de les pregoneses de les aigües blaves i du, com a reina de la mar nostra, una immensa corona de montanyes policromes, unes joves i plenes de vida i altres ja mig mortes i amb la calvícia de la neu. Dins el tumulte de les serres, entre sos plecs i rues, s'hi recolzen pobles blanquinosos i viles delectables; hi té vinyes abundoses i fruïteres; oliverars a balquena que, de la pedra dura, n'extreuen l'oli de suavitat i abriguen els vessants i costers amb son hàbit cendrós de penitència; vergers tot l'any fullats, florits i fruitats; fontanelles que rompen, com un crit d'alegria, pel flanc esquerdat de les roques i, mentres juguen a qui correrà més, deixen escrit un himne de flors i de verdesca avellutada; valls ubèrrimes, delitoses i regalimants que s'hi esbadellen a tall de copes esmaragdines, on l'aire és prim i cernut de tota mala olor i les vacades lentes hi pasturen i les estremeixen amb sos bruels. La planúria, d'estiu, hi brilleja amb l'or dels blats i xeixes, cabells rossos que cada any li surten a l'illa daurada i, com una rica pubilla, té una infinitat d'ovelles i moltons i bestiar de tota mena. La Ciutat està revironada d'una glòria de torres i de murs, és esmaltada de jardins i plasses i, a guisa d'una odalisca encisera, s'aboca al mar cobert d'un bosc de màstils i de llenys i naus inmvils amb les àncores qui mosseguen el fons.

Un raonament parescut feu al nostre gran Rei i als demés convidats aquell mercader de Tarragona qui els havia a sseguts a la seva taula i desde llavors ja prengueren la determinació de venir a la tentadora Roqueta, pais d'ensomni, i abatere-hi i foragitar-ne l'imperi de la mitja lluna posant-hi, en lloc seu, triomfadora, la Santa Creu. Déu i Verge Maria volgueren prosperar les armes cristianes i, passats uns quatre mesos de combats violents i cruentíssims, fou enfilada a la corona del Casal d'Aragó la perla del mediterrani. I, avui, se comp'eixen els setcents anys que l'exèrcit del Rei En Jaume trencà el cordó de murs que estrenyia la Ciutat i s'hi extingí, per sempre més, la dominació sarrainesa.

Sia, doncs, glòria i perpètua lloança al Rei invicte, clement i piadós, el lleó de les batalles qui sota la fèrrea armadura hi tenia un cor paternal! Sien fetes accions de gràcies al qui va aixemplar tant els dominis de la fe, protegí les belles arts, posà els fonaments de la meravellosa catedral mallorquina, poema en pedra, fou el plasmador de la nacionalitat catalana, donà creixensa i multiplicació prodigiosa als vaixells de mercaderies i després de fer, amb la seva espasa i activitat casi fabulosa, el troç més interessant de la nostra història, el va escriure, com altre Juli César, amb la seva ploma immortal.

FELIX

La Conquesta de Mallorca

Des del dia 5 de Setembre, data de partença de l'estol català, cada nou dia ens porta al centenari d'episodis de la Conquesta de Mallorca. Ben mirat, però, les dates a commemorar haurien d'ésser preses més lluny, mesos abans, des que l'expedició a l'illa fou decidida. La partença de Salou, la mar blanca de velès que van veure els ulls clars d'aquell conqueridor de vint-i un anys, eren el resultat de jornades i jornades de treball entusiasta, esmerçat en la construcció de galeres, tarides i altres llenys, en la fabricació d'armes, en la confecció i arriplec de queviures (bescuit, pa, farina, forment i civada, peix salat).

La primera data documental que posseïm respecte als projectes d'expedició a Mallorca en temps de Jaume I (perquè en regnats anteriors havien també existit projectes similars) és del 23 d'octubre de 1228. Llavors el futur Conqueridor es trobava en lluita contra Guerau de Cabrera, per tal de restablir Aurembiaix d'Urgell en els seus dominis. Gairabé tots els castells del comtat eren en el seu poder. I en l'allengit document que és precisament el pacte de concubinatge de Jaume I amb Aurembiaix, es fa referència a la projectada expedició a Mallorca, en el sentit de deixar per a la tornada la submissió dels darrers castells que manquen, i que provablement, abans que el rei abandonés les terres d'Urgell, degueren sotmetre's, tal com reconta el *Llibre dels Feyts*.

Pocs dies després, el 16 de novembre, el rei Jaume era ja a Tarragona, i fou allehores que degué tenir lloc el famós banquet de Pere Martell, durant el qual les explicacions del bon còmit de galeres tant va enardir als barons catalans aplegats al volt de la seua taula. I a Barcelona, a les darrieres de desembre se celebrava la Cort general o assemblea on havia d'ésser acordada l'expedició.

Vuit mesos varen durar els aparellaments per a la conquesta. Abans de partir, molts expedicionaris varen otorgar llurs testaments, i en alguns, que han arribat fins a nosaltres, es fa referència al motiu de l'otorgació: «Essent en sanitat i en possessió de

plera i integra memoria, i volent anar a Mallorca amb el senyor rei, faig el meu testament»—diu, per exemple, Ramón Alemany de Cervelló.

Gents d'altres països, especialment d'Aragó i del Migdia de França van acudir a l'expedició. El contingent aragonès era format, principalment, per homes de la mainada reial. Montpeller i Marsella foren les ciutats de Migdia que més van coadjuvar a l'empresa. Però aquests contingents eren reduïts al costat de l'aportació de Catalunya, i no lleven a l'empresa el seu caràcter netament català.

Partis de Salou el 5 de Setembre, els expedicionaris prenen per assalt la ciutat de Mallorca el dia 31 de Desembre. El Rei, que havia sortit incòlume dels perills de la guerra i de l'epidèmia declarada en l'exèrcit croat després de la caiguda de la capital, va restar encara a l'illa fins a les darreries d'Octubre de 1230. I convé que els historiadors no es deixin despistar per l'existència de dos documents que podrien fer creure en la tornada del monarca en una data tan mitjana com la de Gener de 1230. No cal tampoc sostenir, com ho ha estat encara recentment per un curiós erudit insular, que la data d'aquests documents és equivocada. Tota la confusió prové, com ja hem fet observar en alguna altra ocasió, de la suposició obcecada que tots els documents del regnat de Jaume I són datats per anys de l'Encarnació, essent així que abunden els que són datats per anys de la Nativitat. Els predits documents, origen de confusió, són de Gener de 1229, no de 1230 i s'encabeixen perfectament dins l'itinerari del monarca. I el mateix podem dir d'un document del mes de Març.

Durant els mesos que van precedir la presa de la Ciutat de Mallorca, els catalans van tenir pèrdues tan doloroses com les de Guillem i Ramon de Montcada, caiguts en la batalla de Santa Ponça, poc després del desembarcament. Més tard, vençuda la capital, la pesta que es va declarar dins l'exèrcit victoriós, va causar també víctimes il·lustres, especialment del llinatge dels Montcada: Guillem de Ciaramunt, Ramon Alemany, Guerau de Cervelló i el comte d'Empúries. «E tots quatre—comenta la crònica reial—qui eren nobles e grans homes de Catalunya, moriren dins un mes». «Tots aquells qui son del llinatge de Montcada hi hauran a morir», havia dit el comte d'Empúries en caura malat.

El dol produït per la mort de Guillem i Ramon de Montcada degué aleshores renovar-se i per aquets com per aquells, com per tots els catalans morts en aquella empresa gloriosa podrien haver estat escrites les paraules del gran mallorquí.

I apar que el plany d'aquella hora
de segle en segle re'trunya:
va plorar i encara plora
l'amorosa Catalunya.

Plora encara, el cap de set centuries,
peró somriu a t' avés de les seves l'à-
grimes, satisfeta de la gesta dels seu-
fills, que la recorden i la reverencien

FERRAN SOLDEVILLA

DE CALARRATJADA

El dissapte de Nadal era esperat amb gran espectació per tots els habitants de aquesta barriada. Per primera vegada s'havien de fer Matines i això era una cosa tan nova, que d'elles no en sabien res més que lo que havien sentit contar. L'èxit superà a les esperances. A les onze, ens trasladarem a l'Església, i ja, en el trajecte que d'ella ens separa, gosarem una cosa de no dir, al veure fluir gent de per tots els indrets, guiats per fanallets primius o per manats de faies enceses. La nit era tènua i tranquil·la. No se sentia més remor que la que movien les ones quant besaven el llaurotó de la platja. L'Església ja estava de gom en gom. Els mariners deixaren d'anar a les xerxes per compareixer a la Capella amb els vestits dels diumenges. De ses dones i dels infants no n'hem de parlar. Basti dir-vos que ses mares les colgaren el capvespre perque estassen desxondits durant la festa. El bell presbiteri resplandia de llums, plantes i flors. S'hi veia la mà i l'amor de les monjes que feren excessos per a que resultas una festa meravellosa. I així fou gracies a Déu. Elles i les atletes del poble sens que n'hi faltás cap, cantaren les Matines, alternant amb un jove de Capdepera anomenat *Perico Meco*. Molt bé, beníssim! Seguí un *villançet* i després na Marieta Melis cantá amb un ajust impropri dels seus anys la tradicional Sibila. Aquí lo inesperat. Un nin que encara pot ser no aja complit set anys feu el sermó sobre el naixement del Bon Jesús; En Jaume Perandreu. Fou una verdadera monada. Mentida pareix que dins a quell caparrí hi cabessen les set o vuit pàgines de que se componia el sermó. L'expressió que li doná era extraordinària, pareixia que se donava conte de lo que deia. No faltá res perque la gent les

manballetes. Mossèn Llorens Lliteras, nostre culte compatriota digué la Missa solenne que fou cantada pel mateix chor de joves marineres. I entre ella, la comunió nutrida i fervorosa. I acabada que fou, tot el poble adorá al Minyonet Jesús mentres el chor li cantava el vouveritou.

Comentaris. Que tal les Matines? Preguntarem a un conegut l'ondemá.—Vaig passar molt de gust. I vaig entrar amb alegria i encara la dúc.—Fou un parenthesis de vida dins la grisor i soledat hivernal d'aquesta platja que desitjam se repetesca sense interrupció per molts d'anys a major glòria de Déu i bé espiritual d'aquest poble pescador amb tant d'acert, alegria i entusiasme com enguany o més s'hi cab.

C.

DE SON SERVERA

Havem tingut a la Parroquia uns Eixercicis espirituals predicats pel Pare Estanislau Domenec, dels que fou fundadora D.ª Magdalena de Can Nebot (p. a. c. s.) Comensaren el 15 i acabaren dia 22 de Decembre.

—Instalat a n'el cafe de D. Jaume Sureda, el telèfon, es estada designada la filla de la casa Na Margalida Sureda pel maneix y conservació del aparat, com també per la transmissió de telefonemes.

—Acabat el temps de llicencia, se n'és tornat a incorporar-se al seu Cos el tinent N'Antoni Servera Barceló.

—Se troba entre nosaltres, disfrutant de permis, el Capitá Veterinari D. Bartolomé Caldentey Cabero.

—També vingué de Barcelona per passar amb la familia les vacances de Nadal l'estudiant de medicina D. Pere Servera Nebot.

—Espectacles—Per les festes de Nadal a n'el *Unión* se projectá la cinta "Renacer" de la casa "Ufa". Es pèl·lícula alemana de gran luxe i hermosíssima presentació.

L'empresa d'aquest teatre procura escullir les millors produccions ja que el públic l'afavoreix amb la seva assistencia.

A n'el "Recreo" el dia 29 hi hagué funció per la Companyia Fuster-Forzeza de Palma. Se posá en escena el drama en tres actes i en vers, original del autor D. Josep Echegaray, titulat "Hijos sin madre"; també al final se representá el sainet còmic "Jo i Ell".

Se sorteá després de l'obra un precís Mantó de Manila a triar a gust de l'agraciat.

A l'Exposició de Barcelona.—Hi anaren En Juan Massanet i esposa, l'amo'n Pere Esteva, En Lluís (a) Botó, Xerafi Nebot i l'amo'n Sebastià Pellonga (a) Pell llonga

—Operat—Ho es estat amb felis éxit en una clinica de Palma en Tofol Servera (a) Madó, Patia d'hernia

Ens alegrám de la millorança esperimentada tot desitjant-li pronta i total curació.

—Defunció—Margalida Ballester (a) Fenera. (a. c. s.)

—Se parla de que enguany tornarem tenir funció de Reis per la Companyia Vives - Suau d'aquesta vila. De ser certa tal noticia, la popularitat dels actors que formen tal Agrupació Artística, ens escusará la propaganda, ja que duen representades una partida d'obres, distingintse d'una manera especial en la dels «Reis», la qual sembla ésser la seva obra dramática predilecta.

Corresponsal.

REGISTRE

NAIXAMENTS

Novembre, Dia 4, Francesc Miquel Ferrer, d'en Bartomeu Paies i na Bet Murta. —Dia 11, Margalida Tous Soler, d'en Pere Canals i na Juana. —Dia 17, Juan Villalonga Ginard d'en Miquel Coloma i na Maria de Son Fuia. —Dia 25, Francisca Esteva Bosch, d'en Guillem Moleta i n'Esperança Gafarrona. —Dia 24, Jaume Bonnín Bonnín, d'en Manuel i na Francisca.

MORTS

Novembre, Dia 30, Antonia Cantó Amorós, Monjeta, de 68 anys, viuda; nefritis crònica.

Desembre, Dia 2, Catalina Garau Vaquer, Danussa, de 82 anys, viuda; broncomneumonia. —Dia 3, Rosa Tous Nadal, Funtilla, de 19 anys, fadrina; tuberculosi Pulmonar. —Dia 4, Antonia Flaquer Carrió, Mangola, de 82 anys, fadrina; rebleniment cerebral. —Dia 13, Antoni Quetglas Cursach, Ferrer Carrillo, de 71 anys, casat; cistitis neoplástica. —Dia 16, Pere Nicolau Barceló Llorensi, de 28 anys, casat; tuberculosi pulmonar. —Dia 31, Lluïssa Tudela Martinez, viuda del corneia, mort repentina.

MATRIMONIS

Desembre, Dia 5, Bartomeu Gili Quetglas, Comuna, viudo, amb na Maria Garau Amorós, Malindra, fadrina —Jaume Palou Lliteras, Palou amb na Margalida Esteva Cursach de Sa Bugura. —Miquel Alzamora Canet Maieta amb na Juanaina Servera Rosselló d'el Molí d'en Leu. —Dia 14, Bartomeu Riera Binimelis Polati, amb na Francisca Massanet Lliteras, Mostela. —Dia 24, Miquel Nadal Girart amb

na Maria Gili Vaquer, Comuna; tots fadrins.

DE CA NOSTRA

LLEVANT desitja a tots els seus amics i protectors un felicíssim Any Nou.

Poesia reproduïda.—Pel setmanari "La Voz de Soller" ha estat reproduïda la bella poesia *Nadal* de la nostra col·laboradora "Clara" publicada en les columnes de *Llevant*.

Nou mestre.—Ha estat nomenat provisionalment per regentar l'escola de nins n.º 2 d'aquesta vila N'Agustí Estañol Arderiu el qual es actualment mestre de Ambroa Irijoa (Coruña)

Una vegada fet el nomenament definitiu, cessará l'actual interí.

Nadal.—El bon temps ajudá a l'esplendides de la festa. Se cantaren matines a totes les esglésies amb una gran concurrència de feels. El dia de Nadal va lluir el sol tot lo sant dia i la temperatura fou primaveral, lo qual contribuï a que hi hagués molta d'animació pels carrers de la nostra vila.

Com de costum les pastisseries esgotaren les existències, venentse principalment torrons i neules.

Del municipi.—En la subasta celebrada el dia 19 a la Sala per la *Recaudació de padrons i repartiments, i cobrament dels arbitris municipals* durant l'any 1930 fou adjudicat tot a N'Antoni Canyellas per el tipo de subasta, el 2%, lo primer i per la cantitat de 31007 pts els arbitris englobats (vins i licors, escorxadors, cars, cans, bicicletes i llocs publicos).

D'escoles.—A la Sala s'ha rebut un telegram del Inspector Sr. Capó, posat desde Madrid, comunicant que els treballs de confecció del pla de l'escola graduada per nins, de la nostra vila, estan molt adelantats.

A la Congregació Mariana.—La «Secció Artística» d'aquesta Congregació está assatjant per representar el dia dels Reis els tradicionals «Pastores a Belen».

El dia abans o sigui el diumenge, se ferá la coalcada dels Reis, s'organizará a la Plassa del Ferro carril a l'arribada del tren de les 5 i trescarán els carrers del poble fent una visita als Betlems. El dia dels Reis se ferá la representació

dels Magues a la Plassa del Ferro carril. S'estrenarán nous i elegants vestits.

Despedida.—Ha passat per la nostra redacció en visita de despedida el bon amic i col·laborador Mossèn Andreu Cassellas (a) Garameu. S'en va a Ciutat acullit a la paròquia de Santa Eularia. Al manifestar públicament el dol que ens produeix la fuita d'un altre amic, li desitjam moltes prosperitats en el seu nou estament.

Els barbers.—Per demá dia l'esta convocada una reunió de barbers per posar-se d'acord sobre l'horari de treball i senyalar el dia de descans setmanal conforme ordres del Comité paritari. Hem de suposar que no hi haurá dificultats i més tenguent en conte que la llei obliga i també que el bon criteri en escullir el diumenge per dia de descans s'imposará.

Telefons. Per la premsa de Ciutat ens enterarem al ondemá del sucés, d'haver se inaugurada, benedida i oberta al públic la estació telefònica d'aquesta vila, al establiment comercial del nostre amic en Juan Vicens, carrer d'Antoni Blanes De la mateixa sorpresa nostre, sabem que n'han participat casi la totalitat dels artanencs, principalment les persones de representació.

De les hores ensà hem sentit els següents comentaris: En primer lloc tothom está satisfet de que la nostra vila conti amb tan important millora, però tots els qui voldrien disfrutar de la comoditat que representa, se llamenten de que els preus d'abonament siguin tan alts, queixa que sabem, está bastant estesa fora casa.

Les festes del Centenari.—Corresponet a l'invitació del Sr. Batlle de Ciutat per assistir a la desfílada que havia de tenir lloc a Ciutat el passat diumenge dia 29, de les representacions de tots els pobles de l'illa, devant el monument del Rei En Jaume el Conqueridor, com homenatge al Monarca que tanta glòria ha proporcionat a Mallorca, s'hi trasladaren el matí i donaren gran animació a la festa, els elements típics de la nostra vila, els ferests *dimonis*, amb *S. Antoni* i el *burric*, i els *cavallets*, amb una xarangueta per tocar les típiques tonades i una numerosa representació del Ajuntament. La festa resultá lluidíssima.

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Prova'u le, és deliciosa.

GASSEUSES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER

Fàbrica i despaig:
P. DES MARXANDO. Artá

No descuideu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

Se serveixen LUNCHS amb
prontitut i perfecció

GRAN COLMADO L'ESPERANÇA

P. DEL MARXANDO 3.-: ARTA

JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agencia entre Artá, Palma i Capdepera i heiva cada dia.

Serveix amb prontitut i seguretat tota classe d'encàrregs.

Direcció a Palma: Harina 38.
Artá: Palma n.º 3.

Automòvils de lloguer DELS GERMANS

SARD (a) Terres

Tenen servici combinat amb el
Ferrocarri.

Excursions a Ses Coves, Calarratjada i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

Carré d'En Pitxol n.º 8. } ARTÁ.
Id Son Servera n.º 29 }

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU)

de Bartomeu Esteva

Successor de Miquel Roca Castell

A sa botiga hi trobaren sempre: pans, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota clasa de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontitut i economia

C. de Palma 3 bis. ARTA

NAUMAN

MAQUINAS PARA COSER Y BORDAR

Es la fábrica para dichas máquinas mas grande del continente.
(MARCA ALEMANA)

Depositario eclusivo en ARTA

CAN GANANSI

ALMACENES MATONS

— DE —

RAFAEL FELIU BLANES

C. DE JAIME II NÚM 39 A 149

Palma de Mallorca

Sastrería para Señora y Caballero.
Artículos y novedades para vestir de todas clases.

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM DE RAÇA, CUNIS, COLOMS, ALIMENTS ESPECIALS PER POLLS, I Ponedores, INCUBADORES; ANELLES, PLANS I CONSULTES.

CONSELL - MALLORCA

AGENCIA DE ARTA A PALMA Y
-- VICEVERSA DE --

ANTONI GILI (a) Comuna

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I ECONOMIA DE PREUS
ENCARREGS A DOMICILI

DIRECCIO:

Palma -- Banch de S'oli, 24
Artá--Can Comuna Centro

Panaderia Moderna

DE

JUAN MATEMALES

Diariament elabora: pá, panets i pastes de totes classes.

BON SERVICI, NETEDAT I ECONOMIA

Carré del Sol, 2. Artá

Rafel Sastre (a) Vergé

PINTOR

Ofereix els seus servicis

Especialitat en automòvils
i carretons

reproduccions i retrats
C. de la Sombra-ARTA

FONDA
"LAS PALMERAS"
PLASSA MAJOR, 20 Y 21 (PALMA)
NOVA DIRECCIÓ

A CARREC D'EN

Juan Bauzá Pou

Servici esmerat i econòmic—
Menú exquisit i abundant—Ha-
bitacions netes i ventilades.

FABRICA DE FIDEUS

i tota classe de pastes alimentícies d'en

NICOLAU CARRIO

Carré de Palma, n.º 48

Preus sens competència

¡ Pronte anunciaré !
MIGUEL ROCA CASTELL